

UNA ÁNFORA POMPEYANA.

Excavant, com s'està fent constantment en la gran sepultura volcànica de las ciutats enterradas prop del mont Vesuvi, los treballadors italians han descobert fa poch un objecte verdaderament remarcable. Això, naturalment, no es una novetat á Pompeya y Herculano; y en veritat, de tots los objectes extranys que 's poden trobar en los carrers y casas d'aquellas antigues ciutats sepultadas inesperadament per la lava, la major part han ja aparegut.

Tothom sab quants objectes curiosos é interessants han sigut descoberts: esqueletos, utensilis, monedas, mobles, armaduras, terrissa y així successivament. Lo soldat romá

ha sigut trobat en son lloch d' ahont lo terrible xafech de foch no 'l pogué fer marxar; l' avaro, ab son sach de diners al coll, mort mentres fugia penosament; y lo que en realitat es patétich, la impressió feta en la lava, de una mare estrenyent lo seu fillet pel qué moria; res ne queda del seu gran amor, sino lo recort en la *fossa pómes* y 'l petit piló de carbonisats ossos. Tothom ha sentit parlar d' aquestas reliquias, y sens mentar los museus, que están plens d' objectes d' arqueologia de las ciutats enterradas; las estatuas, las pinturas, las inscripcions, los restos d' arquitectura y quin sens fi de recorts han sigut trobats de la vida diaria d' aquell dols poble de la Campania, que va esser sorpres en lo gran pasme de la Naturalesa, y cobert, ab las suas habitacions, per un sudari de cendras ardentes y de roca fosa. En los carrers, empedrats ab càrreus volcànichs d' erupcions anteriors, se poden veure encara las fondas roderas dels carros y carruatges. Los desperdicis del dia marcan las escombrarias; las claus están encara en alguns dels portells de las fatxadas, y en las parets, aquí y allà, s'hi vehuen inscripcions jocosas ó de rivalitat esgrafiadas per los xicots pompeyans; y un entra, de casa en casa, pera trobar lo contingut d'ellas exactament com los terrorisats habitants ho deixaren. Los deus *lares* en lo seu lloch, la lámpara, la *pateræ*, la *amphora* á punt per esser usada; lo *triclinium* arreglat per lo dinar, que no fou jamay menjat. Més encara: exploradors han trobat lo pa á mitj menjar, lo forn del flequer ab una fornada mitj á punt, lo setrill del oli mitj buit, y la escarpa del mestre de casas á terra, al costat de la fulla d' acant á mitj acabar, y sobre la que 's vehuen clarament las últimas marcas del utensili, quant l' operi advertí que la mon-

tanya s' obria pera deixar escapar lo seu foch, y sentir la terra trontollar, y fugir per la seva vida.

Aixó no es res de nou en aqueixas ciutats de la mort, trobarse cada moment ab frescos recorts de la vida alegre que s' agitava en éllas fins que esclatá la terrible erupció. Empero, últimament los *scavatori* de Nápoli han extret á la llum un objecte d' aqueix enterrat poble que es estrany fins entre eixos diversos y singulars recorts. Es una urna ó vas de bronze, de la forma clàssica comuna, ab dos nansas. La jerra estava coberta ab una espessa crosta de metall oxidat y *scoriæ*; y quan aqueixa fou trencada y treta, se trobá una cobertora que ajustava perfectament ab la boca, y soldada per la meteixa crosta. Obrint lo vas, una cantitat d' aygua pura, suau y transparent fou trobada, agradable al gust é inalterada en la sua qualitat. Aquesta aygua no havia pogut atravessar los costats metálics de la urna. Ademés, en las ruinas de Pompeya no s' hi troban depòsits d' aygua de pluja filtrada. Lo sech y volcánich terreny y la naturalesa del vas, fan aquesta teoria impossible. Aquesta aygua fou segurament tirada per alguna familia de la Campania lo dia de la terrorífica catástrofe; y si realment es així, es com si fos la aygua pera beure la mort, probada pels vivents divuit centurias després que aquest vas de bronze fou omplert.

¿Quino 's detindrà un poch, en mitj del febrós moviment del nostre inquiet present? Deixem que aquesta jerra d' antiga aygua porti 'ls nostres pensaments enrera, envers lo Passat. Posar los llavis en élla, com feren los que la descobriren, sembla quasi un sacrilegi; es com un lacrimatori de la Naturalesa; las llágrimas d' aquell hermos pais «conservadas en una jerra» per totas las brillants

vidas sacrificadas en aquell terrible dia. Admirem: ¿qué seria del destí del esclau que omplí la urna á la font? ¿Per quín alegre convit seria sense dupte omplerta, pera esser barrejada al purpurí Falerno, ó per esser vessada, junt ab perfumats olors, sobre las mans dels convidats quan s'alsavan de taula pera anar sota 'ls olivers á sentir 'ls tocadors de flauta? ¿O fou portada pera 'l tocador de alguna hermosura oscana, y deixada á mitj usar, á punt pera rentar los seus negres ulls un altra vegada, y netejar la pols dels seus llustrosos cabells, quan, encesa encara de fer l'amor y ab la vista de la sang, tornava, per la nit, dels gladiadors? ¿O, pot ser, era la ánfora d' algun petit temple de marbre, y lo que falta del seu contingut havia sigut gastat pera rentar la sang de las víctimas del altar d' Artemisa, ó be d' Hercules, que edificá la ciutat? ¡Quins temps y quins recorts aquest jerro de bronze 'ns pórt a la memoria! Quan hi posaren la aygua que encara conté, *Titus*, la «delicia de la humanitat», acabava de vestir la púrpura; lo Gran *Colisseum* acabava d' esser terminat, y á punt pera rebre aquellas cinch mil bestias feras encomanadas dels pantanos de Africa y Assia; y per aquells cristians homens y donzellas que, posats entre cadenas, devian esperar allí la hora d'esser entregats als lleons y á la foguera. Devian estar, segurament, parlant del terrible siti de Jerusalem, que s'acabava llavors, ahont los pretorians havian ab las sevas sandalias de ferro trepitxat lo *Sancta Sanctorum*, y 'l foch havia recorregut las valls del Kedron desde Gethsemani á Liloam. Aquesta aygua, si podia tenir conciencia d'ella meteixa, recordaria haver sentit las primeras conversas sobre Aquell que havia parlat en Canaá, quant l'aygua s'havia enrojít obedientment convertinte en

vi; hauria sentit los sabis y sacerdots d'aquellas hermosas y pecadoras ciutats discutir junts la estranya y nova doctrina que havia sortit de Galilea, que feya de senzills homes, més braus que *Thræsa Pætus*, mort «feya una dotzena d'estius» per Neró; aquell *Pætus* que brindá la sang de la seva vida á Jove lo *Deliverator* y morí ab un alegre precepte en la seva boca; que feya fins á las donas més valentas que Paulína, la muller de Séneca, la que plena d'amor y orgull, «no havia encara vint anys», obrí sas venas junt ab lo seu marit, y apenas se pogué salvar de la mort, estava encara vivint, y coneguda en tot Roma per «la dona sense sang». Ells parlarian d' assumptos com aqueixos, en l' *Atrium* ahont aquest gerro d'aygua estava; assumptos d' ahí per ells, y de remota antigüetat per nosaltres; y aquells que deixaren lo gerro y fugiren, si pogueren salvar la seva vida, havian mort feya llarch, llarch temps, abans dels reynats de *Trajanus* y *Adrianus*; ells y lo seu temps semblant en lo de Constantí lo Gran, lo que 'ls dias y 'ls homes del combat de Lepant nos semblan ara á nosaltres.

No obstant, aquest jerro, mitj plé d'aygua de las montanyas, ha sobreviscut á tot. Las gotas d' algun xáfeh de primavera corrent per las vessants del Vesuvi, han continuat inalteradas, bonas pera tots los serveys; sota de las quatre brasas de fosa lava que baixá del vermell cráter, y cremá y sepultá tot lo [demés. Donchs que es aygua que podia haver refrescat las veus dels noys grechs de Pompeya, cantant ab coro la famosa oda Olympiada del vell Píndaro en alabansa de la aygua; mentres que la cansó d'Horaci, *O fons Bandusiae! splendidior vitro!* era positivament en aquell temps «quasi la que havia sortit més

novament» en Alcaichs per que las Lydias y Chloes la cantessin ab las suas *citharas*. Aquí tenim la aygua encara; ¿pero las Lydias y Chloes? Los seus ossos están posats en renglera en lo Museu Borbónich; las agullas pel cap, d'or d'Espanya, que'ls seus rissats amadors las hi donaren, y 'ls *mundus* plens de bonichs joyells, y 'ls miralls de platrejat llautó de Corintho, se troban en la colecció Blacas, ó en alguna altra part, ab los rotuls *A. D. 79, Pompeii*. Si visquessin ara aquellas rialleras donzellas de vint anys que garlavant grech de la Campania á la font quant tiravan aqueixa aygua, tindrían mil vuit cents quatre anys....!

¿Qué direm donchs de la aygua, la que, ab tals consideracions, sembla mes un gerro omplert en el Lethe, la que béurerla es oblidar, caure, morir, confessar que tots los objectes moren y son perduts, al menys fora de la llum de la vida? En aqueix cas aquesta aygua de la pompeyana font es un objecte més noble que las lleugeras ánimas d'aquells que la varen tirar. L'ingeni que feu enfondir lo pou, l'alegre *voler* que á peu descals aná á omplir la ánfora; las riallas y las tristesas, las esperansas y 'ls temors, los amors y 'ls odís, que passaren entorn d' ella, son tots objectes vans, acabats, sense profit y sense deixar senyal; mentres que 'l fret bronze sobreviu, essent encara un jerro d' aygua, y la seva aygua pot apagar la set d' un *scavatori napolità* avuy dia, del meteix modo que hauria pogut apagar la de Diomedes, ó Glaucus, ó be la de Lydia, la Noya de las flors. ¿Es aixó tot lo que hi ha á dir? Es tot lo que *Servius Sulpicius* podia haver escrit á Ciceró sobre aqueix objecte quan s' embarcá d' Ægina á Megara, y vegé la antigua Grecia; com nosaltres avuy dia visitem la

antigua Italia. Deixem passar dos mil anys, y nosaltres á nostre torn serem antiquetat; la gent trobarà ampollas de vi vell y oblidats jerros d'aygua jentremítj de las ruinas de las ciutats europeas. Haurán per aquell temps après res mes que Sulpicius, no més que nosaltres meteixos, aprop d'aqueix inmens y sense remordiment passat, que li feu esclamar: «Oh! que ningú plori per la mort del home, quan las ciutats y las nacions moren! Pensar de la urna d'aygua d'aqueixa manera, es quan las tristas paraulas d'Electra venen á la memoria, en aquell trist passatge de la comedia grega, quan ella estant dreta ab la funeraria urna del seu germá entre las mans, plorava sobre «lo grapat de blanca pols». Mes aquí se presenta un consol; donchs mentres que ella 's plany, lo seu germá Orestes l' hi està aprop y 's riu de la seva equivocació. Los grans poetes sont molt sabis: la vida no deu morir, encara que nosaltres nos apesarem sobre 'ls objectes que semblan las solas reliquias deixadas d'ella. Ab novas y brillants transformacions, no descobertas encara, pero que serán apercebudas ab una inesperada alegria com la de Electra, quan se tombá y deixa caure la tonta urna, nosaltres tots trobarém que 'l passat viu, y 's riu de la nostra felis admiració, com Orestes. «Las cosas que no son vistas son eternas», un sabi més encara que Sophocles ho digué; y lo mon comensa á esser lo suficient vell cap y al fi per comensar á creure de veras que, si la aygua pot viure dos mil anys, pot també, no desapareixar may més; diu lo philosoph, com «materia» la vida deu viurer, encara que la afirmació del pensament apareisca una paradoxa en experiencia. Quant temps á venir reposats pares de familia se capfiquin ab futuras críticas dels antichs clássics espanyols, y

la posteritat estiga meditant sobre una ampolla d' aygua desenterrada d' entre los restos d' alguna de las grans ciutats europeas, la posteritat, ho esperem, sabrà un poch més. *Marcus Antoninus* no sabia pas molt menys quan digué sobre 'l meteix assumpto. «Si hi ha Deus, es agradable morir; y si no n' hi ha, no val la pena de viure.»

PERE DÓRIA.
